

“Resiliència en la Tercera Guerra Sudanesa (2023): Impacte Reproductiu i Sexual en les Dones Sudaneses”

Què està passant al Sudan?

El Sudan no ha deixat de ser una zona en latent conflicte des de fa ja diverses dècades. No obstant això, aquest mateix any, a l'abril, ha esclatat la violència i el conflicte amb l'enfrontament entre les Forces Armades Sudaneses (d'ara endavant FAS) i el grup paramilitar conegut com les Forces de Suport Ràpid (d'ara endavant FSR), els quals lluiten pel poder. El conflicte suposa una flagrant amenaça no sols per als drets dels civils, sinó també, i especialment, per als drets de les dones i infants.

Però abans d'entrar en matèria, remuntem-nos a 2013. Aquell any, Omar al-Bashir, qui havia governat des de 1993, va establir oficialment les FSR, un nou grup paramilitar que tenia les seves arrels en el Yanyauid, el qual encara opera de manera violenta a Darfur i que va néixer durant la Segona Guerra Civil Txadiana (1979-1982) quan el seu propòsit principal era evitar les invasions txadianes en sòl sudanès.

El 2019, al-Bashir va ser destituït per l'exèrcit de les FAS, després d'haver estat condemnat per crims de lesa humanitat, crims de guerra i genocidi a Darfur des de 2009. Se'l va condemnar per haver comès nombrosos actes de corrupció, a més dels crims ja esmentats. Va ser llavors quan els militars van prometre convocar eleccions el 2023 i crear, mentre, un poder que compartirien amb els civils i que es va plasmar en el Consell Sobirà del Sudan.

Tanmateix, això no va anar així ja que, el 2021, es va produir un segon cop d'estat, impulsat de nou per l'Exèrcit Sudanès, liderat per Abdel Fattah al-Burhan, però aquesta vegada per a concentrar el poder a les seves mans. Va ser llavors quan es va dissoldre el Consell Sobirà del Sudan i es va suprimir qualsevol besllum de democràcia que quedava al país.

Des de 2021 ha existit un descontentament ciutadà que sumat a la presència de les FSR i les seves tensions amb l'Exèrcit Sudanès —el qual va tractar d'absorbir-los en el grup militar estatal— va donar

lloc a l'atac de diverses bases sudaneses a l'abril d'aquest any.

A partir de llavors, el conflicte no s'ha aturat deixant centenars de morts i milers de ferits en menys de quatre mesos. Des que va esclatar, més de 2 milions de persones han fugit el país, dirigint-se als països veïns, tal com informa l'ONU. Encara que són pocs, en relació amb la població total, els que han pogut escapar; la meitat de la població sudanesa necessita ajuda humanitària i protecció urgent.

Com el gènere marca les conseqüències de la guerra.

La situació al Sudan no deixa de ser crítica per a les dones i les nenes. A les necessitats reproductives, les quals s'estan veient posades en risc, se li afegeixen les agressions sexuals pròpies de molts conflictes.

Cures i salut reproductiva. Les mares sudaneses.

El mateix 15 d'abril, el mes que va esclatar la guerra, van bombardejar Khartum, la capital, i amb ella nombrosos hospitals de la ciutat. Al maig, dues terceres parts dels hospitals pròxims als punts de conflicte principals del país havien quedat ja totalment inoperatius. La xarxa sanitària es començava a saturar a una velocitat sense precedents en un context on l'atenció sanitària era una de les necessitats imperants. Tot això va posar en relleu com la sanitat esdevé una infraestructura

crítica que va quedar suspesa de manera gairebé absoluta per culpa del conflicte. Sent això així, no sols es van impedir intervencions quirúrgiques producte dels dolors de la guerra, sinó també aquella fase amb la qual es dona principi a qualsevol vida humana, el naixement.

Més de 250.000 dones al Sudan estan embarassades i necessiten accés a serveis de salut reproductiva de manera urgent, els quals cada vegada esdevenen més essencials i crítics a causa dels atacs tant als treballadors com a les instal·lacions i provisions sanitàries. A més, ja no parlem de parts senzills que podrien tenir cabuda en un context de pau, sinó en embarassos assotats per l'ansietat, cosa que deriva en nombroses complicacions entre les quals es troben els parts prematurs i el baix pes en néixer, entre altres. A més, tot això es complica amb els constants talls d'electricitat. Nounats poden fins i tot arribar a morir per quedar-se sense oxigen quan l'energia no és suficient per a alimentar les infraestructures essencials.

Les matrones esdevenen figures imprescindibles i gràcies al Fons de Població de les Nacions Unides (UNFPA), gairebé 30.000 han rebut capacitació per a poder continuar fent costat a les dones gestants amb la finalitat que donin a llum en condicions de seguretat. A Khartum, una de les matrones deia el següent: "Ens estem quedant sense combustible. Si

continuen els talls d'electricitat, no sabem com podrem assistir a les dones embarassades que donin a llum d'aquí a una setmana”.

La violència sexual com a arma de guerra.

Així mateix, la violència sexual és una realitat que està en alça. En tractar-se d'un context bèl·lic, la violència sexual s'empra no sols perquè es forja una situació més caòtica i menys controlada, sinó també perquè existeixen propòsits subjacents vinculats amb estratègies de guerra dirigides a atemorir i desmoralitzar a la població i al bàndol contrari.

Al cap i a la fi, malgrat tractar-se d'un conflicte i de ser evident que la garantia de drets humans no es garanteix igual en els temps de pau, aquests no poden quedar, ni molt menys, suspesos en tota la seva extensió. El dret humanitari internacional, aquell vigent en temps de guerra, tipifica com a infracció la violació i altres formes de violència sexual. Aquestes conductes han de ser penalitzades per l'estat es trobi aquest o no en situació d'enfrontament intern.

GUEIPEUR DENIS SASSOU / AFP

El 2000, el Consell de Seguretat de l'ONU va publicar la Resolució 1325 on ja instava que la violència sexual era una de les grans xacres dels esclats bèl·lics i que els estats no devien, en cap dels casos, deixar sense impunitat a les parts bel·ligerants que duen a terme aquest tipus d'agressions. No obstant això, aquests atacs no cessen a l'actualitat i afecten a les nenes i dones del Sudan independentment del posicionament de l'ONU. Sense anar més lluny, l'Oficina de Drets Humans de l'ONU al Sudan ha registrat 21 incidents d'aquest caire contra al voltant de 60 dones i nenes, un terç d'elles violades en el mateix atac.

Durant el que ha durat aquest conflicte s'ha informat de desenes de situacions d'aquest tipus encara que sembla ser que això és només la punta de l'iceberg. A finals de maig, la Unitat per a Combatre la Violència contra les Dones va documentar al voltant de 50 casos de violència sexual a les principals ciutats.

D'acord amb la responsable de la Unitat per a Combatre la Violència contra les Dones del Sudan, Sulaima Ishaq, les xifres oficials amb prou feines representen entre l'1% i el 2% de les atrocitats que realment ocorren a la regió de Khartum. El nombre de casos és major ja que a moltes de les víctimes els costa denunciar per vergonya o estigma que, de vegades, pot acompanyar-se del càstig. A més, existeixen barreres físiques com la falta

d'electricitat o connectivitat o l'absència d'una xarxa de seguretat policial o judicial que protegeixi els ciutadans en un context de tantíssima violència quotidiana.

Els culpables romanen impunes perquè la FSR acusa les FAS i viceversa. A més de tot això, existeixen bandes criminals oportunistes que actuen impunement, especialment a les regions de Khartum i Darfur. La veritat sembla amagar-se en una mar de contradiccions, però sense por d'equivocar-nos en la nostra resposta podríem concloure que els culpables ocupen files de tots els bàndols.

Aquesta crua realitat afecta a moltes dones de manera molt transversal en nombroses àrees de la seva vida. No sols física, sinó també mentalment. La falta d'atenció mèdica, tal com ja hem assenyalat, posa en perill la seva salut o fins i tot la seva vida en algunes circumstàncies. La violència sexual desencadena una urgència mèdica i resulta imperatiu que es brindi a les supervivents un accés immediat a atenció mèdica de qualitat en els tres dies posteriors a l'atac. Això no es deu únicament a la necessitat d'interrompre un possible embaràs no desitjat amb temps suficient, sinó també per a aturar la contracció de malalties o infeccions de transmissió sexual com el VIH.

A més, quan una violació dona lloc a un embaràs no desitjat, algunes víctimes es veuen obligades a recórrer a pràctiques de risc per a posar fi a l'embaràs, posant en greu perill la seva salut i la seva vida. Els avortaments insegurs suposen una crisi de salut pública. I si les mares decideixen no avortar, tant elles com els nens concebuts en aquestes circumstàncies són extremadament vulnerables, ja que s'enfronten a l'amenaça constant de ser exclosos i marginats per la seva pròpia comunitat. Aquests nens poden fins i tot ser objecte de violència o infanticidi degut a les doloroses circumstàncies de la seva concepció.

Respostes de la societat civil. Les dones s'organitzen.

Davant d'aquesta catàstrofe humanitària, no és trivial la resposta de la societat civil, la qual ha tractat, a través de diverses iniciatives, oposar la violència i cruesa del conflicte, amb especial enfocament en la realitat que estan vivint moltes dones i nenes.

L'ONU va publicar el darrer 5 de juliol una compilació d'iniciatives dutes a terme per dones sudaneses, la identitat de les quals es va preservar darrere de pseudònims per motius de seguretat. Astur, Aliya, Barkhado i Axado van ser els noms de les dones que estaven darrere dels intents de pacificar o mitigar la Tercera Guerra Civil Sudanesa de formes molt variades i diverses, però totes elles

de caràcter summament essencial. Al voltant de 50 iniciatives, liderades per dones, s'han agrupat per a formar la xarxa "Plataforma Pau per al Sudan", secundada per ONU Dones. Això ha permès teixir un entramat associatiu per a encoratjar la comunicació i la cooperació.

Malgrat les divisions i obstacles que confronten les dones al Sudan, es destaquen diverses iniciatives i organitzacions governamentals i no governamentals que lluiten pels drets de les dones al país. Entre elles es troben les Dones de Grups Cívics i Polítics Sudanesos (d'ara endavant MANSAM), la Unió de Dones Sudaneses (d'ara endavant SWU) i la Iniciativa No a l'Opressió contra les Dones.

Les MANSAM, una aliança de vuit grups polítics de dones i 18 organitzacions de la societat civil, van jugar un paper important en la Revolució de desembre de 2018. Encara que van enfrontar divisions internes, MANSAM continua sent una força significativa en el moviment feminista, treballant per a assegurar el camí cap a la democràcia i la pau al Sudan.

La SWU, fundada en 1952, és una de les principals organitzacions de drets de la dona a Àfrica. Va lluitar per l'educació, contra el matrimoni infantil i la discriminació laboral, entre altres temes. Malgrat la seva dissolució oficial durant el govern d'al-

Bashir, continua la seva feina des de l'exili a Londres.

La Iniciativa No a l'Opressió contra les Dones, amb arrels en 2009, cerca canviar les lleis discriminatòries al Sudan i fer costat a les víctimes de violacions. Malgrat la seva posició perifèrica en els àmbits de poder, aquestes organitzacions exerceixen un paper central en el suport a la comunitat en situacions difícils.

Conclusions.

Ajudar a les dones i les nenes al Sudan passa no sols promoure aquest tipus d'iniciatives de caràcter més local, sinó també incrementar l'ajuda humanitària en els llocs de recepció d'aquelles i aquells que tracten de fugir de la cruesa de la guerra perquè el risc de violència sexual augmenta amb els

desplaçaments. "Pau per al Sudan" pot ser una gran resposta, promovent el diàleg i proporcionant productes bàsics que resulten encara més claus en situacions com aquestes.

Com a grup que ha patit d'una forma especialment deshumanitzant els dolors del conflicte, és necessari integrar a les dones a la resposta davant de la guerra. En aquesta fase, l'ajuda humanitària continua sent una prioritat, però l'apoderament femení exerceix un paper fonamental a la construcció d'un Sudan sense violència.

Berta Sitjar Armisén

Dret i Global Governance

Universitat Ramón Llull, Esade.

Referències bibliogràfiques:

- Español, M. (2023, 20 de maig). *Heridas de bala y cesáreas en el hospital de Sudán que resiste al colapso sanitario*. El País. <https://elpais.com/planeta-futuro/2023-05-20/heridas-de-bala-y-cesareas-en-el-hospital-de-sudan-que-resiste-al-colapso-sanitario.html>
- IEEE. (2023, 14 de juny). *La guerra contra las mujeres en Sudán*. https://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/docs_analisis/2023/DIEEEA48_2023_BLAPAL_Sudan_ENG.pdf
- *La violencia sexual en los Conflictos Armados*. Comité Internacional de la Cruz Roja. (2016, 22 de setembre). <https://www.icrc.org/es/document/la-violencia-sexual-en-los-conflictos-armados-preguntas-y-respuestas#:~:text=%C2%BFQu%C3%A9%20dispone%20el%20derecho%20internacional,armado%20internacional%20o%20no%20internacional.>

- *Las vidas de mujeres embarazadas y recién nacidos en peligro a medida que los hospitales del Sudán se quedan sin combustible.* Fondo de Población de las Naciones Unidas. (2023, 2 de junio). <https://www.unfpa.org/es/news/las-vidas-de-mujeres-embarazadas-y-reci%C3%A9n-nacidos-en-peligro-medida-que-los-hospitales-del>
- Miguel, C. (2023, 18 d'abril). *Claves del conflicto armado en Sudán.* RTVE.es. <https://www.rtve.es/noticias/20230417/sudan-enfrentamientos-conflicto-ejercito-far-claves/2439022.shtm>
- *Omar al-Bashir.* Coalition for the International Criminal Court Spanish. (n.d.). <https://www.coalitionfortheicc.org/es/casos/omar-albashir>
- *Presentations of the Sudanese Women "Peace for Sudan Platform."* UN Women. (2023, 12 de maig). <https://africa.unwomen.org/sites/default/files/2023-05/ENG%20IGAD%20UN%20Women%20FINAL.pdf>
- *Resolución 1325 (2000).* Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas. (2000, 31 d'octubre). [https://www.un.org/womenwatch/ods/S-RES-1325\(2000\)-S.pdf](https://www.un.org/womenwatch/ods/S-RES-1325(2000)-S.pdf)
- RTVE.es. (2021, 25 d'octubre). *Los militares dan un golpe de Estado en Sudán y disuelven el gobierno de transición.* RTVE. <https://www.rtve.es/noticias/20211025/golpe-estado-sudan-militares/2202120.shtml>
- *Sudan | Situation Report.* United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2023, 28 de juliol). <https://reports.unocha.org/en/country/sudan/>
- *Sudan: top UN officials sound alarm at spike in violence against women and girls.* World Health Organization. (2023, 5 de juliol). <https://www.who.int/news/item/05-07-2023-sudan-top-un-officials-sound-alarm-at-spike-in-violence-against-women-and-girls>
- Teller Report. (2023, 8 de juny). "Peace of Sudan". A digital platform that provides support and information during crises and wars. <https://www.tellerreport.com/news/2023-06-08-%22peace-of-sudan%22--a-digital-platform-that-provides-support-and-information-during-crisis-and-wars.HJrYy5ryw2.html>
- Walsh, D., & Dahir, A. L. (2023, 15 de abril). *Chaos in Sudan: Who is battling for power, and why it hasn't stopped.* The New York Times. <https://www.nytimes.com/article/sudan-khartoum-military.html>
- *Women are leading the humanitarian response in Sudan.* UN Women. (2023, 5 de julio). <https://www.unwomen.org/en/news-stories/feature-story/2023/07/women-are-leading-the-humanitarian-response-in-sudan>

Publicat per:

**Asociación para las
Naciones Unidas
en España**
United Nations Association of Spain

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Igualtat
i Feminismes**

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.